

APUNTS PER A L'ESTUDI D'UN EDIFICI URBÀ: L'AJUNTAMENT DE MATARÓ (1635 - 1705)

Aprofitant que, per aquestes dates, la fesomia del nostre Ajuntament ha canviat una mica de color, volem oferir, amb aquesta comunicació, una sèrie de dades entorn de la seva construcció, que s'esdevé a partir del 1635.

Les fonts que recolzen aquesta comunicació són extretes exclusivament de l'Arxiu Municipal de Mataró. M'he centrat en els *Llibres de Credenceria* de la ciutat, i només en alguns casos concrets he consultat els *Llibres d'Acords*.

Atès que es tracta d'un treball no definitiu, ens reservem per a un estudi posterior la consulta de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, tant pel que fa al seu fons notarial com per les Actes del Consell que s'hi troben.

El segle XVII és, sens dubte, un període que està enmig de les reminiscències medievals i del relleu sòcio-econòmic i cultural que s'esdevindrà a partir del segle XVIII. Per això, malgrat que està entre dos focs, podem dir que presenta unes característiques pròpies. És un segle de molta empena, però, també, de molts entrebancs; serà sobretot, per això darrer, que no donarà els seus fruits fins al segle XVIII.

El Mataró del segle XVII segueix les directrius pròpies de l'època —i això queda reflectit en els *Llibres de Credenceria*—. Així, el 1640 comença la guerra dels Segadors, i un cop acabada, en el 1652, s'estén per la nostra contrada casos de pesta morbònica. Això, juntament amb el conflicte bèl·lic, originarà una petita davallada en el creixement demogràfic i econòmic adquirit durant la primera meitat del segle. Fins al 1660 no es tornaran a recuperar els nivells anteriors al 1640, tot iniciant-se allò que Pierre Vilar (1) ha anomenat "vertiginós creixement" i que el situa entre el 1675 i el 1715.

L'escassetat de situacions favorables a la vila de Mataró, entre les quals trobaríem la potenciació del port, un cert creixement demogràfic i un relleu del paper de la burgesia, condueixen a un canvi físic de la ciutat. Segons indica en Joan-Ramon Triadó (2), aquest segle està caracteritzat per una febre constructora arreu de Catalunya. En el cas de Mataró, aquesta preocupació es polaritza en el terreny de les obres públiques. Una de les constants que caracteritzarà tot el segle és el problema del sanejament i de la conducció de les aigües. Altres temes que també tenen importància són les construccions de defensa de la vila, i també, per tant, les noves cases de les viles són les primeres fites dels governants, encara que els plantejaments de realització seran diversos segons les circumstàncies.

El punt de partença del nostre treball és la notícia donada per Joaquim Llovet (3), segons la qual es conserva a l'Arxiu Municipal de Mataró la traça en pergami, de la nova casa de la vila, obra de Jaume Vendrell vers el 1635. D'aquesta data, fins a la remodelació que hi fa en Miquel Garriga en el 1867, no en tenia cap referència escrita.

Intentarem resumir de la manera més breu possible, les obres que s'hi van realitzar entre dues dates: 1635-1705.

La casa de la vila s'instal·la a l'antic hospital, que en aquests moments es troba en procés de canvi d'emplaçament fora muralles. És a resultes d'aquest enrenou que es vol adequar l'antic edifici a fi d'utilitzar-lo per a unes noves necessitats, la qual cosa implica estructurar-lo de nou, seguint els models propis de l'època. Aquest seguit de canvis s'inicien en el 1635, en què apareixen una sèrie de rebuts per pedra picada, carreus, per *cera per els que han treballat en la casa de la vila*, etc. Però és el 14 de desembre d'aquest any quan el clavari paga a *Jaume Vendrell 25 lliures per la trassa y copia de la casa de a vila a par per determinació del concell del 9 de desembre de 1635*.

Els anys següents, sobretot el 1636 i el 1637, són de gran activitat pel que fa a la seva construcció, ja que els pagants trobats equivalen a un 30 per cent i a un 40 per cent respectivament de les despeses totals de la universitat.

Durant els diferents anys en què es va remodelant l'edifici, hi treballen successivament diferents persones, de les quals deixem constància a l'apèndix A.

Un cop dit això centrarem la nostra atenció sobre la figura de *Jaume Vendrell*, i del projecte que va realitzar.

Nascut a Mataró el 1598, era *fill de Joan Vendrell fuster y de Angela muller sua*. Fou batejat a Santa Maria el dia 24 de desembre (4).

No tenim cap dada de la seva formació professional, però és segur que va continuar amb la tradició familiar de la fusteria, ans és més, tenim notícia documental que fou ell qui va realitzar el retaule de Sant Joan a l'església de Santa Maria (però això serà una altra història!). *Jaume*, però, traspassà els límits típics d'un fuster, i com a personatge propi de la seva època tindrà un caràcter polifacètic (recordem que actua com a mestre de cases). Pensem amb el que diu *Triadó* (5), que a la Catalunya del s. XVII l'arquitectura està molt lligada amb l'escultura, sobretot amb la retaulística. Tenint en compte les afinitats entre el gremi d'arquitectes i el dels fusters, no ens hem d'estranyar que en aquest cas un fuster sigui l'artífex de la traça de la casa de la vila.

Pel que fa a la traça, continua dins els esquemes gòtics més estilitzats, però s'hi entreveu una certa tendència a adoptar cànons del nou estil barroc, salvaguardant els recarregaments que li són propis, i seguint uns esquemes clàssics que ens fan pensar més en un classicisme que no en un barroc.

Jaume Vendrell no s'atura només en realitzar el plànol, sinó que a més supervisa l'obra mentre s'està realitzant (6), i també hi treballa (7); així, doncs, trobem que té la funció del que en l'actualitat seria un aparellador o un arquitecte, i a la vegada hi treballa en feines pròpies del seu ofici.

Passant a analitzar la traça de l'edifici, veiem que és de planta rectangular on s'observa una entrada espaiosa a manera de vestíbul, que dona pas a un pati central en el qual s'obren totes les dependències. La planta baixa conserva una dependència pròpia de l'antic hospital, la capella de Santa Magdalena, que també es veurà remodelada per un seguit de reformes (8).

Al costat dret, s'hi obria l'escala principal (situada en el mateix emplaçament actual) que donava pas al primer pis. Aquest pis seguia el mateix esquema de la planta inferior, amb un pati central. En aquesta planta, s'hi trobaven les sales nobles, com eren la sala dels negocis i la del consell, juntament amb les dependències culinàries. El pati donava a un cel obert. Era quadrat amb arcs de mig punt que s'aguantaven sobre columnes amb capitells dòrics. L'escala continuava fins a un segon pis que es destinava a magatzem. La coberta de l'edifici és a dues vessants.

Pel que fa a la façana, el que més crida l'atenció és que manté elements propis del període gòtic, lligats amb elements barrocs, i això configura un conjunt estètic més proper al classicisme que no al barroc. És una façana irregular pel que fa a l'estil, tot i el seu caràcter simètric. Soluciona la planta baixa seguint la tradició gòtica, amb una porta adovellada i semicircular, amb dues finestres als laterals de l'edifici, allunyades de la porta d'entrada. El primer pis, el resol amb tres finestres i dos balcons, essent aquests darrers un element nou i propi del barroc, ja que en el s. XVIII els carrers presenten ja aquesta característica uniforme. El segon pis, el soluciona amb cinc finestres, coincidint amb les obertures del primer pis.

Com a elements decoratius hi trobem tres escuts de la ciutat, tots ells de les mateixes característiques, un en la dovella central de la porta d'entrada (actualment es conserva en el Museu Comarcal del Maresme), i dos escuts més sobre els dos balcons del primer pis, que actualment encara es conserven en el seu lloc d'origen).

Si bé a l'Ajuntament actual, s'hi poden entreveure molts elements del projecte d'en Jaume Vendrell, n'hi ha que han desaparegut, com són les dues "Barbacanas" o torrasses que es trobaven situades sobre la teulada i un a cada cantonada de l'edifici, donant a aquest un sentit de defensa característic del s. XVII.

Entre els qui treballen en la construcció de la casa de la vila cal destacar també la figura d'en Damià Fontanilles, mestre de cases a qui es deuen quasi tots els elements relacionats amb la pedra, com són les finestres, portals, balcons, i també les barbacanas. Pel que fa a la fusta que s'incorpora a l'edifici, és obra dels Llobet, família de fusters, primer en Barthomeu i més tard el seu fill Pere. Quant a la feina de manyà, aquesta s'encarrega a en Miquel Esmandia. Recordem que aquest, juntament amb Joan Catlà, fan la reixa per a la capella de la Concepció de la Seu de Tarragona.

Per a la fàbrica de la casa de la vila s'utilitza un gran nombre de carreus, de diferents mides, molta calç i sorra de mar.

L'edificació no s'acaba amb dos anys, sinó que té un procés d'execució lent, degut sobretot als entrebancs històrics que fan que les despeses destinades per a la construcció es dediquin a d'altres afers. Això, com ja hem dit abans, queda reflectit en els Llibres de Credenceria, ja que del 1640 fins al 1670, les obres resten quasi bé aturades; recordem que entremig hi ha la guerra dels Segadors, la pesta, i les contínues guerres amb França.

No és, doncs, fins a la dècada dels 70 que retorna l'activitat, pel que fa a l'aspecte constructiu a la ciutat, la qual es manifesta sobretot en l'adobament de les conduccions d'aigua. En el 1673 es fan algunes modificacions puntuals a la casa de la vila, com les d'en Pau Baró, que enrajola diferents sales. En el 1674 ja trobem

l'escultor Antoni Riera treballant per a la casa de la vila, en la realització d'una *caxa de braser*, per la qual cobrarà 12ll. 10s. (9). Assenyalarem que aquesta no serà la seva única intervenció.

Les obres es tornen a reprendre en el 1689, en què s'encarrega a Joan Carreres perquè realitzi un *quarto*, que deuria ser de bon segur la sala dels negocis. Per ella signà un contracte de preu fet per un total de 1.004ll. 5s. (10); en aquesta cambra en Miquel Esmandia hi féu una reixa. La construcció d'aquesta estança dura un any. Al cap de deu anys, en el 1700, es fan reformes en el sostre i la teulada de la casa, com ho demostra el fet que en Pere Llobet, fuster, cobra 22ll. 13s. 14 per bigas per servir per el sostre de la casa de la vila (11).

Un cop vist això, podem analitzar ara, el treball que fa l'Antoni Riera juntament amb el seu fill Marià, dins la casa de la vila. Entre altres coses, aquesta referència documental ens dóna una visió de l'Antoni Riera no limitat només a fer obres de caire religiós, sinó que també tocava aspectes civils. Es tracta, en concret, de la realització de l'escala principal de la casa de la vila.

Amb data 18 de desembre de 1700, el Consell de la vila delibera que segueixi la fàbrica *que es va fent de la escala de la present universitat segons el model que ha fet Antoni Riera escultor i que es posi a subhasta pública* (12).

L'acte del preu fet es troba inclòs en el Llibre d'Acords amb data de 17 de gener de 1701 (12). Aquest document fa referència a diferents aspectes. Per un costat, ens notifica que l'Antoni Riera realitzarà l'obra juntament amb el seu fill, pel preu fet de 350 lliures.

... donan a fer y fabricar al dit Antoni Riera com a perçona qui per menos se es posat en dita en lo encant publich la escala principal fins el primer sostre de la casa de la universitat de dita vila de Mataro si y conforme esta trassada de un pergami ahont hi esta trassada tota la fabrica de dita casa per mans del qº (quondam) Jaume Vendrell y conforme lo modello sen han fet baix en la infrascrita tabba mencionat...

El document en qüestió també ens dóna una referència de les característiques de l'obra. Així quan ens fa referència als graons ens explica que: *han de fer vint y quatre han de ser tots de una pesa y de calitat que assentats que sian en son lloch no se regonesca ninguna tara tan en la llargaria com en la amplaria y grosseta y ademes de la llargaria se demostra en la trassa y modello volen sien mes llarchs mitg palm a cada cap per carregaments y que sian ab la motllura cada un graho com esta en dit modello y sabra tambe dit oficial que li sera licit en que dits grahons los podra fer de pedra de Monjuhich de calitat que no sian molls ni tacats ni forts y de pedra blanca.*

L'escala tindrà dos trams, i se'n especifica de la següent manera:

... lo primer ram de dita escala fins al primer repla ho podra enterrar y teraplanar tot lo tou desde la pared qui divideix los dos rams de la escala fins a la pared que vuy ja esta feta en lo aposento que esta la archa de la font y assentar dits primers grahons y primer repla sobre dit terraple entenent que tots los dos replans tambe han de ser de pedra picada.

Item lo segon ram de dita escala ha de assentarse sobre una volta grossa de rajola de pla que se ha de fer ab lo modo que ja demostra dita trassa.

Aquests trams estaran precedits per uns portals: ...Item sapia lo oficial que lo portal qui donara lo principi a la escala y lo portal que divideix los dos rams de dita escala y los dos portals del cap damunt de dita escala ço es lo qui dona la exida dalt a primer sostre y lo qui ha de servir per entrar en lo principi de la segona escala tots dits portals han de ser de pedra picada ab cantons y contracantons y las claus son menester ço es una clau pert altra a cada portal dos a cada brancalada segons cada un portal demana y segons es necessari en semblants obras.

Ens parla també d'una obertura que s'hi ha de realitzar: *Item ademes de tots los dits portals ha de fer una finestra o rextat de pedra picada sobre los dos replans de la escala assentant aquella al mitg dels dos rams ab lo modo y forma esta en la trassa y modello.*

Pel que fa a les parets, ens diu que: *Item totas las parets que se han de fer han de ser de bona qualitat de pedra y cals y arena solaço es arena del mar y tant tota la pedra picada com pedra de paredar ha de ser tota de bona qualitat.*

Ens assenyala una data d'acabament de l'obra: *tot llest y acabat per de aqui lo dia de Pasqua de Resurrecció mes propinent...*

Com és costum en totes les obres per encàrrec, un cop realitzada l'obra haurà de passar el vist-i-plau dels experts, un escollit per la universitat i l'altre a elecció de l'oficial que realitzi l'obra.

La forma de pagament serà la pròpia de l'època: *... 150ll. lo die se fara lo acte, 100ll. quant la mitat de la obra sera feta y lo restant del preu per cumpliment de la paga de aquella de dita fabrica o, obra quant dita obra sie feta y judicada.*

El document és signat pel notari i secretari de l'Ajuntament, Sr. Segimon Ros.

Hem cregut convenient que fos el mateix document el que reflectís les característiques de l'obra, ja que era molt més expressiu de la realitat.

En el 1703 l'escala ja estava totalment acabada, perquè tenim un pagament en què Miquel Esmandia cobra *42ll. 2s. 6 per la barana de la escala de la universitat y uns poms y passama de bronze* (13).

No en tenim cap més notícia fins al mes de març de 1705 en què, Pere Llobet fuster, cobra *... 177ll. 3s. y don per lo valor de 48 bigas y 11 dotzenes de post de melis ha comprada en la ciutat de Barcelona que han de servir per lo sostre se ha de fer en la casa de la present ciutat* (14). En aquest mateix any es fa *la escala de la gofa i s'alçant tres parets de la mateixa escala ab sos portals y finestres y demes pedra picada cobrir dita obra y altres gastos necessaris a aquella* (15).

Amb aquesta última observació, donem per acabada aquesta comunicació. Esperem, en un estudi posterior, poder abraçar el període de 1705 al 1867, any en què l'edifici fou objecte d'una nova transformació, seguint el projecte realitzat per en Miquel Garriga.

Carme Espriu i Fernández

	abril 1635	1636	1637	1638	1639	1640	1644	1650	1657	1673	1674	1677	1689	1690	1693	1700	1701	1703	1705
Juan BARO	50 H. 3 s.	108 H.																	
Jaume VENDRELL	23 H.		3 H.		57 H. 16 s.	27 H. 8 s.													
Antoni LLEONART	25 H. 16 s. 6																		
Joseph FOGUERES	28 H. 2 s.				35 H. 2 s. 6														
Damià FONTANILLES	15 H.	172 H. 6 s. 1	285 H. 18 s. 8	121 H.	17 H. 13 s.														
Pau PUJOL		304 H. 13 s. 9	14 H. 13 s. 2			8 H. 11 s. 6													
Francesc DALMAU		85 H.																	
Joseph ARNAU		96 H. 13 s. 4																	
Bernat MARQUÉS		10 H. 17 s.																	
Salvador FELIU		57 H.																	
Pau BADIA		31 H. 8 s. 7																	
Salvador TRIA		4 H. 14 s.																	
Francesc SEGÚI			3 H.																
Francesc CASALS			37 H. 5 s. 9																
Antoni ARNAU			313 H. 1 s. 2	270 H. 16 s. 2	83 H. 16 s. 11														
Francesc VIADA			29 H. 14 s.																
Salvador SOLER			18 H. 10 s.																
Juan BOIX			26 H. 10 s.																
Pau BARÓ			1 H. 13 s.																
Francesc COSTA			19 H. 10 s.	30 H.	13 H. 18 s.														
Bernat CABANYES			37 H. 8 s.																
Osofre ARNAU			31 H. 19 s.																
Antoni ROSSELLÓ			24 H. 19 s. 10	31 H. 5 s.															
Pau PORTELL				13 H.															
Joan DORDA				36 H.															
Cespar PORTELL					63 H.														
Melchor TRIA - RENU					12 H. 16 s.														
Joan VENDRELL					10 H.														
Jaume TRIA					3 H. 11 s. 8														
Joan FOREST						6 H. 1 s.													
Bartomeu LLOBET								10 H. 10 s.	42 H. 4 s.										
Gabriel AYMAR									49 H. 19 s.										

NOTES.

- 1.- VILAR, Pierre. *Catalunya dins l'Espanya moderna*. Vol. II, Ed. 62, Barcelona 1964.
- 2.- TRIADÓ, Joan-Ramon. *L'època del barroc*, S. XVII-XVIII. Història de l'Art Català, vol. V, Ed. 62, Barcelona 1984, p. 22.
- 3.- LLOVET, Joaquim. *La ciutat de Mataró*. Vol. II, Ed. Barcino, Barcelona 1961, p. 185.
- 4.- M.A.S.M. *Llibre de baptismes* núm. 3: 1597-1627, foli 13.
- 5.- *Ibidem* TRIADÓ, p. 16-17.
- 6.- Arxiu Municipal de Mataró (A.M.M.). Lligall històric núm. 14, *Llibre de Credencia*. 1623-1654, p. 99r. *Pagaré a Jaume Vendrell fuster 5 ll, y son per los treballs apresos en mirar la fabrica de la casa de la vila per determinacio del consell*. 14 abril 1637.
- 7.- A.M.M. *Ibidem*, p. 108. Pòlissa núm. 121, *pagaré a Jaume Vendrell 10 ll, y son p. los treballs aposats en la fabrica de la casa de la vila lo dia present*, 26 abril. 26 abril 1639.
- 8.- A.M.M. *Ibidem*, p. 95r. Pòlissa (pa) núm. 25, núm. 27; p. 96 pa núm. 36.
- 9.- A.M.M. Lligall històric núm. 20, *Llibre de Credencia*, 1673-1717, 27 maig 1674, núm. 59: *pagaré a Antoni Riera esculptor 12 ll, 10 s. son per la caxa del braser de la casa de la vila*.
- 10.- A.M.M. *Ibidem*, p. 341 r. núm. 76: *Pagaré a Joan Carreras mestre de casas 10 ll, 6 s. per los axaus del preu fet te fet ab la pnt. universitat de la fabrica y obra nova de la casa de la present universitat, feta a 11 janer 1689*. *Ibidem*, p. 343, pa. núm. 94; p. 344r., pa. núm. 113; p. 347 pa. núm. 29; p. 348r., pa. núm. 52; p. 350, pa. núm. 72; i p. 351r. pa. núm. 91.
- 11.- A.M.M. Lligall núm. 20: *Llibre de Credencia* 1673-1717, p. 411r. pa. núm. 26, 17 desembre 1700.
- 12.- A.M.M. *Llibre d'Acords* 1700-1703, Caixa núm. 3.
- 13.- A.M.M. *Llibre de Credencia* 1673-1717, p. 428, pa. núm. 87.
- 14.- A.M.M. *Ibidem*, p. 439, pa. núm. 75.
- 15.- A.M.M. *Ibidem*, p. 445, pa. núm. 47.